

**TINGLOVCHILARNING KASBIY MADANIYATIGA O'QITISHNING
INNOVATSION TAMOYILLARINING TA'SIRI
(XORIJIY TINGLOVCHI TA'LIM MUASSASALARI TAJRIBASI ASOSIDA)**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.23254156>

Aliyorov Alijon Burievich

*Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zMU Harbiy tayyorgarlik oquv markazi
o'qituvchisi*

Usmanov Boxodir Ismailovich

*Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zMU Harbiy tayyorgarlik oquv markazi
o'qituvchisi*

Sharipov Salaymaxsum Ruzmetovich

*Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zMU Harbiy tayyorgarlik oquv markazi
o'qituvchisi*

Annotatsiya

Xorijiy tajriba va bir qator zamonaviy ilmiy ishlarni o'rganish asosida biz tahlil qildik, uning natijalariga ko'ra ushbu maqolada ta'lim muassasalari rahbariyati, ma'lum bir davlat professor-o'qituvchilari tarkibining xususiyatlari va qarashlari keltirilgan. Rejalashtirilgan o'quv jarayoni davomida tinglovchilarning kasbiy madaniyatiga tayyorgarlikning innovatsion tamoyillarining ta'siri to'g'risida.

Kalit so'zlar

mazmun, tashkil etish, metodika, tamoyillar, tinglovchi, tayyorgarlik, tizim, o'quv jarayoni, ilmiy xarakter, jangovar vaziyat, modellashtirish, bilim va ko'nikmalar.

Аннотация

На основе исследования зарубежного опыта и ряда современных научных трудов, нами проведен анализ, по результатам которого, в данной статье представлены особенности и взгляды руководства образовательных учреждений, профессорско-преподавательского состава данного государства на влияние инновационных принципов обучения на профессиональную культуру слушателей в ходе планового учебного процесса.

Ключевые слова

содержание, организационная методика, принципы, требования, обучение, подготовка, система, учебный процесс, научность, боевая обстановка, моделирование, знания, навыки.

Annotation

Based on a study of foreign experience and a number of modern scientific works, we carried out an analysis, based on the results of which, this article presents the features and views of the leadership of military educational institutions, the teaching staff of a given state on the influence of innovative principles of training on the professional culture of listeners during the planned educational process.

Keywords

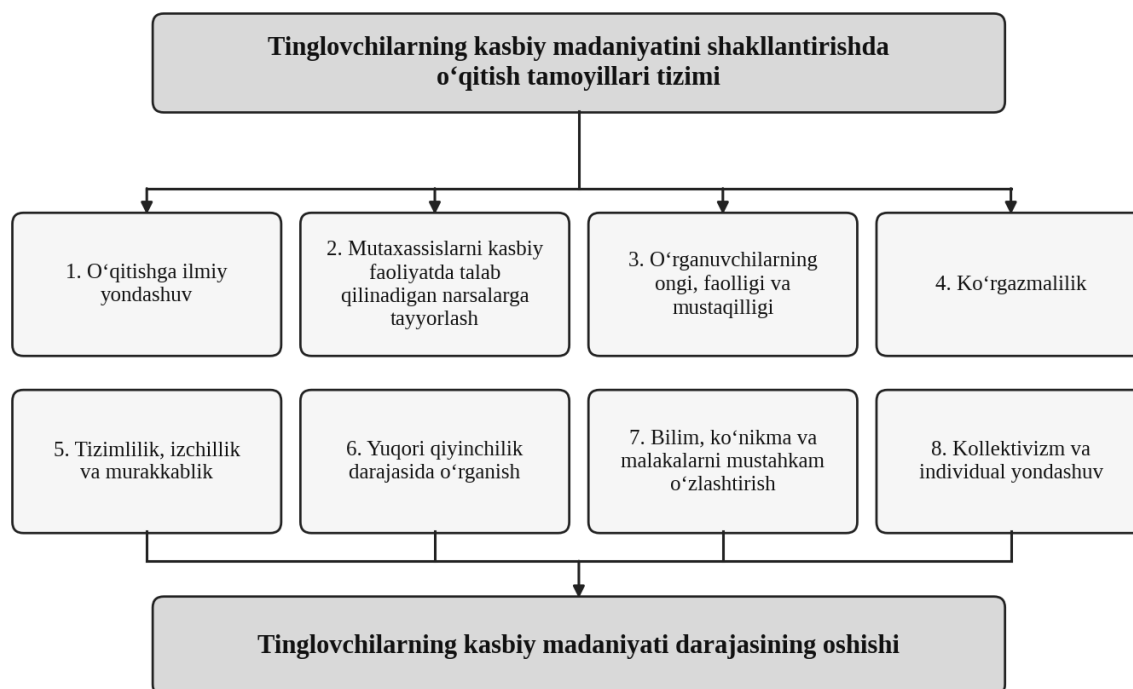
content, organization, methodology, principles, requirements, training, preparation, system, educational process, scientific character, combat situation, modeling, knowledge, skills.

Rossiya Federatsiyasi harbiy ta'lim muassasalarida (RF OTM) tinglovchilarning kasbiy madaniyati darajasiga o'quv jarayonining ta'siri o'qitishning asosiy tamoyillari tizimi bilan belgilanadi. Asosiylari quyidagilar: o'qitishga ilmiy yondashuv; mutaxassislarni tinchlik va urush davrida kasbiy faoliyatda talab qilinadigan narsalarni tayyorlash; o'rganuvchilarning ongi, faolligi va mustaqilligi; treningning ko'rinishi; o'qitishda tizimli, izchil va har tomonlama; yuqori qiyinchilik darajasida o'rganish; bilim, ko'nikma, malakalarni o'zlashtirish kuchi; kollektivizm va o'rganishga individual yondashuv.

Shunday qilib, har bir tamoyil muayyan qoidalarni, ya'ni printsiplarning individual tomonlarini va uning o'ziga xos tinglovchilarni ochib beruvchi qoidalarni nazarda tutadi. Biroq, ularning hech birini faqat ma'lum qoidalar yig'indisiga qisqartirish mumkin emas. Printsiplar o'qituvchi va tinglovchilarning umumiy pozitsiyasini, ularning ta'lim jarayoniga bo'lgan falsafiy va pedagogik qarashlarini belgilaydigan uslubiy mazmunni o'z ichiga oladi.

Ta'lim tamoyillari etakchi g'oyalar bo'lib, ong sohasida qoladi. Lekin bular inson ongining ixtiyoriy konstruksiyalaridir, ular ob'ektiv asosga ega - o'quv jarayonining qonuniy aloqalari va munosabatlari. Agar qonunlar o'quv jarayonining muhim aloqalari va munosabatlarini ifodalasa, u holda printsiplar ta'lim qonuniyatlarini hisobga olgan holda u yoki bu pedagogik maqsadga erishish uchun o'qituvchi va o'rganuvchilar uchun qanday harakat qilish kerakligi haqidagi bilimlarni ifodalaydi.

Tinglovchilarni tayyorlash va kasbiy madaniyatini rivojlantirish tamoyillari to'g'risidagi g'oyalarni rivojlantirishning asosiy manbai Rossiya Federatsiyasi harbiy oliy ta'lim muassasasida o'quv ishlari tajribasini nazariy tahlil qilishdir. Shuning uchun mutaxassislarni tayyorlash tamoyillari pedagogikaning umumiy didaktik tinglovchilarni ham, pedagogik jarayonning o'ziga xos xususiyatlari bilan belgilanadigan tinglovchilarni ham, RF Qurolli Kuchlari ofitserlari malakali kadrlar tayyorlash vazifalari ham ifodalanadi [1].

1-rasm. O'qitishning asosiy tamoyillari tizimi

Asosiy tamoyillardan biri o'qitishga ilmiy yondashishdir.

Bu tamoyil o'quv jarayonining ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarga qonuniy bog'liqligi bilan bog'liq. Uning umumiy talabi shundaki, mutaxassislarni ilmiy bilimlar bilan qurollantirish ularda innovatsion dunyoqarashni shakllantirish bilan uzviy bog'liq bo'lib, ularning har birining bilim va amaliy ko'nikmalari Vatan himoyasi uchun jangovar tayyorgarlik vazifalarini ham, jangovar maqsadlardagi vazifalarni ham muvaffaqiyatli bajarishda shaxsiy javobgarlik, ishonch bilan uzviy bog'lanadi.

Ushbu tamoyilning ahamiyati innovatsion o'sishidan oldin barcha boshqaruv ierarxiyasidagi ofitser kadrlarining amaliy faoliyatida fanning roli ortib bordi. Shu bilan birga, OTM bitiruvchisining innovatsion taraqqiyot yutuqlaridan amaliyotda muvaffaqiyatli foydalanishi va unga bo'ysunuvchi xodimlarni samarali tayyorlashi uchun RF Qurolli Kuchlari qurilishi uchun OTM professor-o'qituvchilari

(o'qituvchilari) fan va texnika sohasidagi eng so'nggi ma'lumotlar prognoz asosida o'qitishni tashkil etishga intiladilar.

Ushbu tamoyil tinglovchilarini maqsadli amalga oshirish ushbu muammoni muvaffaqiyatli hal qilish va professor-o'qituvchilar tarkibidagi "texnikaviylik" va retseptlardan qochish imkonini beradi.

Oliy ta'lim muassasasining professor-o'qituvchilari kadrlar tayyorlashda ilmiylik tamoyili tinglovchilarini amalga oshirgan holda: tayyorlanayotgan mutaxassislarga o'qish uchun samarali tadqiqot usullarini taqdim etish, shuningdek, harbiy amaliyotda fan va texnikani qo'llash; o'rganuvchilar e'tiborini dastur materialining mazmuni va amaliy maqsadini chuqur tushunishga qaratish; o'rganuvchilarda dasturlarda nazarda tutilgan materialni innovatsion metodologiya nuqtai nazaridan o'rganishga undash, ularda nazariy va amaliy masalalarni tahlil qilishga dialektik yondashish, barcha hodisa va jarayonlarni o'zaro bog'liqlik va bog'liqlikda ko'ra bilish qobiliyatini shakllantirish, mavhum haqiqatlar mavjud emasligini, haqiqat har doim o'ziga xosligini hisobga olgan holda rivojlanish holati; o'rganuvchilar (tinglovchilar) tomonidan o'rganilayotgan materialni davlat va jamiyat taraqqiyoti, Qurolli Kuchlarning vazifalari, ularning xizmat va jangovar faoliyati bilan uzviy bog'lash va tushunish va amaliy jihatdan soddalashtirishga yo'l qo'ymaslik; harbiy fanlar va boshqa fanlar ma'lumotlarini qo'llash, o'rganuvchilardan ilmiy nazariyalar, farazlar va usullardan foydalanishda qat'iylik va to'g'rilikni olish; mutaxassislarda yangi faktlar, g'oyalar, gipotezalarni to'g'ri baholash qobiliyatini rivojlantirish, isbotlanganni tasodifiy va shubhalidan ajratish; oliy ta'lim muassasalarida fanni rivojlantirish, o'rganuvchilarni ilmiy-tadqiqot ishlarida faol ishtirok etishga jalb qilish; darslar va mashg'ulotlarning ilmiy tashkil etilishini ta'minlash; pedagogik jarayondagi kamchiliklarga murosasiz bo'lish.

Bu tinglovchilarning barchasi o'zaro bog'liq va bo'linmasdir. Ularni o'rganilayotgan fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda maqsadli amalga oshiris, mavzular, savollar ta'limga innovatsion va tarbiyaviy xarakter beradi [1,2].

Tayyorlangan mutaxassislarga nima talab qilinishini o'rgatish printsiipi, tinchlik va urush davridagi kasbiy faoliyatda o'quv jarayonining harbiy texnika va qurollarning rivojlanishiga, qo'shinlarning tashkil etilishiga va harbiy fanning rivojlanish darajasiga tabiiy bog'liqligini ifodalaydi. U mutaxassislar tayyorlashning mazmunini va ularning jangovar tayyorgarligi shartlarini belgilaydi. Uning tinglovchilarni o'qitishda nazariya va amaliyot o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ifodalaydi. Ushbu tinglovchilarning amalga oshirilishi mashg'ulotlarga harbiy-amaliy yo'nalish beradi.

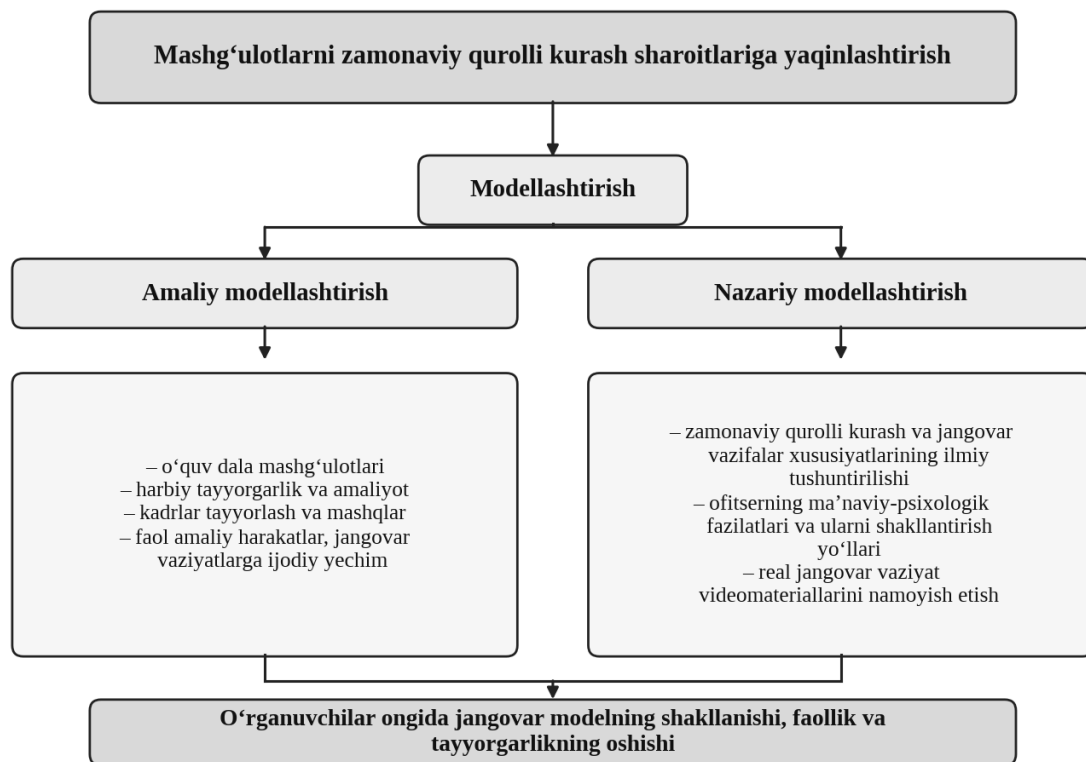
Mutaxassislar oliy ta'lim muassasasini tamomlagandan so'ng o'z funksional vazifalarini muvaffaqiyatli bajarish uchun odatda o'quv jarayonida o'z kelajagining qonuniyatlari, tamoyillari va qoidalarini nazariy tushunishga intiladi. Shu bilan birga, bitiruvchilarda professional ofitserning yuksak ma'naviy-ruhiy va jangovar fazilatlari shakllanadi, tezkor-taktik tafakkur va kasbiy faoliyatga psixologik tayyorgarligi shakllanadi. O'rganuvchilar nazariy va amaliy masalalarni maqsadli, uzviy birlikda echgandagina bu maqsadlarga samarali erishish mumkin.

Mutaxassislar tayyorlashni zamonaviy qurolli kurash sharoitlariga imkon qadar yaqinlashtirish, ularni tayyorlashdagi har qanday soddalashtirish va engilliklarni qat'iy bartaraf etish bu tamoyilning nihoyatda muhim talabidir.

Ushbu muammoni hal qilishning asosiy usuli amaliy modellashtirishdir. Ayniqsa, o'quv dala mashg'ulotlari vaqtida, harbiy tayyorgarlik, amaliyot, kadrlar tayyorlash va mashqlar paytida amalga oshiriladi. Bunday modellashtirishning o'ziga xos usullari va vositalari xilma-xildir. Lekin barcha hollarda mashg'ulotlarni zamonaviy qurolli kurash sharoitlariga yaqinlashtirishga mashg'ulotlar davomida tarbiyalanuvchilarda ruhiy, jismoniy va ruhiy zo'riqish hosil qilish orqali erishiladi.

Bu erda asosiy e'tibor, o'rganuvchilarning faol amaliy harakatlariga, turli xil jangovar vaziyatlarga ijodiy echim, o'rganuvchilar faoliyatining zamonaviy sharoit va muvofiqligini hisobga olgan holda murojaat qiladi.

Nazariy modellashtirishning mohiyati zamonaviy qurolli kurash va jangovar vazifalarning xususiyatlarini, ofitserning ma'naviy-psixologik fazilatlarining o'ziga xos xususiyatlarini, ularni shakllantirish yo'llarini ilmiy, asosli tushuntirish va hokazo. Bunday tushuntirishlar zamonaviy jangovar vaziyatning haqiqiy videomateriallarini namoyish etish bilan birgalikda o'rganuvchilar ongida jangovar modelni yaratishga xizmat qiladi, ularning faolligi va funksional vazifalarni bajarishga tayyorgarligini oshirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

2-rasm. Mashg'ulotlarni zamonaviy qurolli kurash sharoitlariga yaqinlashtirishda modellashtirish turlari

Rossiya Federatsiyasi Qurolli Kuchlari harbiy oliy o'quv yurtlarining pedagogik nazariyasi va amaliyotida ong, faollik va mustaqillik tamoyili tinglovchilarning ichki kuchi ekanligi, bu ularga dastur materialini chuqur o'zlashtirishga yordam beradi. Pedagoglar jamoasi o'z vazifasini ana shu ichki kuchlarga tayanib, mutaxassislarda dialektik fikrlash va yuzaga kelayotgan muammolarni ijodiy hal etish qobiliyatini rivojlantirishda ko'radi. Bu tamoyilning mohiyatidir.

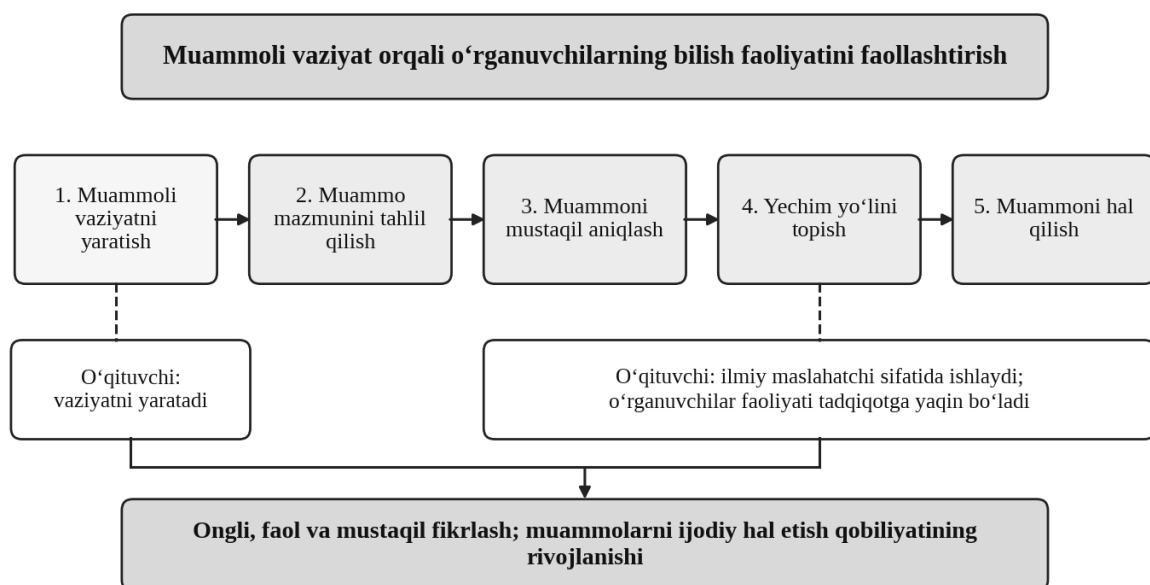
O'qishdagi onglilik, faollik va mustaqillik o'rganuvchilarning g'oyaviy ishonch va harbiy burchni chuqur anglashi, Vatan himoyasi uchun shaxsiy mas'uliyatga asoslanadi. O'rganuvchilar o'rtasida onglilik, faollik va mustaqillik darajasini oshirishga o'qituvchining doimiy talabchanligi, uning bilim va amaliy faoliyatini tashkil eta olishi, innovatsion raqobat faoliyati imkoniyatlaridan to'liq foydalana olishi yordam beradi.

Tinglovchilarning ongi, faolligi va mustaqilligi darajasi ko'p jihatdan o'qituvchining munosabatiga bog'liq. Shunday qilib, o'rganuvchilarni o'rganayotgan narsalarni eslab qolishga va keyin iloji boricha to'liq takrorlashga yo'naltirish axborot, faoliyat asosan mnemonik faoliyatda, ong va mustaqillik esa faqat o'quv materialini tushunishda namoyon bo'ladi. Agar o'qituvchi o'quv materialini tushunishni talab qilsa, undagi nazariy va amaliy muammolarni

aniqlash, tahlil qilish va hal qilish, keyin o'rganuvchilar faoliyatida aqliy faoliyat ustunlik qiladi va ong mustaqil izlanish va muammolarni hal qilishning innovatsion usullari shaklida namoyon bo'ladi.

Bundan tashqari, shuni ta'kidlash kerakki, harbiy sohadagi o'qituvchilar o'rganuvchilarda qiziqish, ichki faollik holatini, butun o'quv jarayoni davomida o'rganilayotgan materialni mustaqil izlash, tahlil qilish va sintez qilish istagini uyg'otish va saqlashga intiladi. Shu maqsadda ular tinglovchilarga kursning etakchi g'oyalarini, yangi gipotezalarini ochib beradilar, qonunlarni izlash va kashf qilish tarixi bilan tanishtiradilar. O'qituvchi isbotlash mantig'idan, asosiy savollar tizimidan, tahlil va umumlashtirishga yondashuvdan foydalanib, o'rganuvchilarni mustaqil ravishda xulosalar chiqarishga va nafaqat individual faktlar va harakatlar, balki sabab-natija munosabatlari va munosabatlari, qonuniyatlari ma'nosini tushunishga undaydi hamda nazariy va amaliy xarakterga ega.

O'rganuvchilarning bilish faoliyatini faollashtirishda muammoli vaziyatlar muhim rol o'ynaydi. Tinglovchilarga (ba'zan guruhda, ko'pincha individual ravishda) muammoning mazmunini tahlil qilish, muammoni mustaqil ravishda aniqlash, uni hal qilish yo'lini topish va keyin uni hal qilish taklif etiladi. Bu erda tinglovchilarning faoliyati tadqiqotga yaqin: Ular mustaqil ravishda nafaqat o'zlariga kerak bo'lgan yangi ma'lumotlarni olishadi, balki yuzaga kelgan muammoni ham hal qilishadi. Muammoli vaziyatni yaratib, o'qituvchi keyinchalik ilmiy maslahatchi sifatida ishlaydi.

3-rasm. Muammoli vaziyat orqali bilish faoliyatini faollashtirish bosqichlari

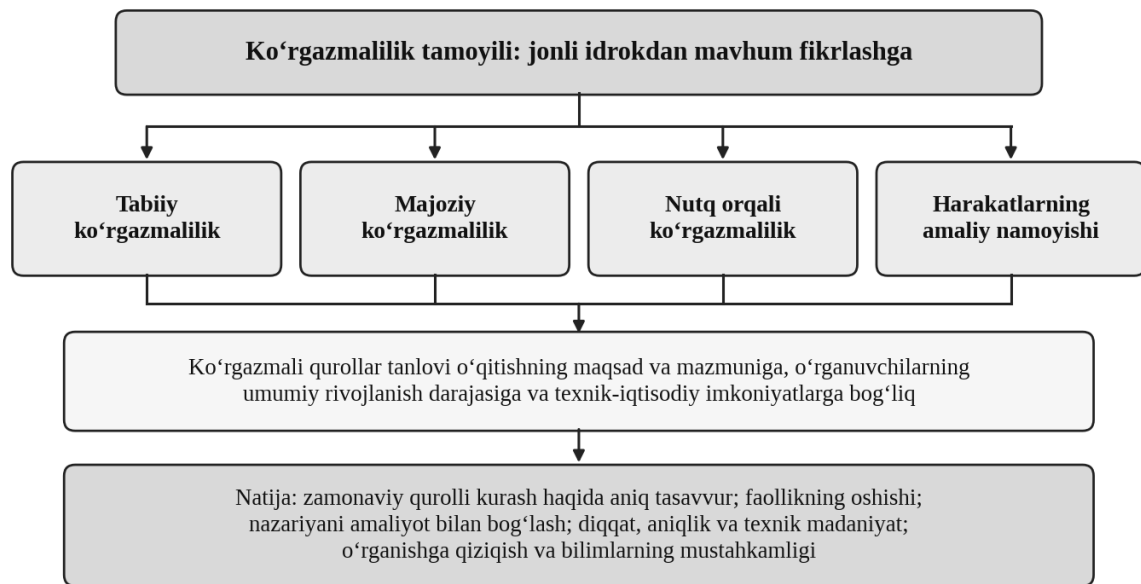
Tinglovchlar va o'rganuvchilarning o'quv jarayonidagi ongliligi, faolligi va mustaqilligi ularning faoliyatini tekshirish va baholash xarakteriga ham bog'liq.

O'qituvchi o'rganuvchining nafaqat nimani va qay darajada bilishini, balki u qanday bilishini, o'zlashtirilgan yangi bilimlar yordamida nazariy va amaliy masalalarni echa oladimi yoki yo'qligini ham aniqlaydi. Shunday qilib, o'quv materialini oddiy takrorlash uchun past ball va o'rganilgan malumotni mustaqil tahlil qilish uchun yuqori ball, muammoning o'ziga xos innovatsion echimi ong va faollikni rag'batlantiradi va keyingi mustaqillikka undaydi [1-4].

Ta'limni vizualizatsiya qilish printsiplarining mohiyatini tahlil qilib, Rossiya Federatsiyasi Qurolli Kuchlari Oliy o'quv yurtidagi pedagogik tizim barcha bilimlarning boshlanishi "jonli tafakkur", ya'ni hislar va hislar degan pozitsiyadan kelib chiqadi. Ular asosida o'rganuvchilar o'rganilayotgan fanlar, hodisalar va jarayonlarning o'ziga xos tasvirlari va tasavvurlarini rivojlantiradilar. Bu tasvir va g'oyalar tushuniladi, tahlil qilinadi va umumlashtiriladi. Binobarin, o'qitishdagi ko'rinish ajralmas aloqani, jonli idrok va mavhum fikrlashning aniq va umumiy doimiy o'zaro ta'sirini nazarda tutadi. Bu munosabatlar murakkab va qarama-qarshidir. Shuning uchun, o'qish paytida ta'lim masalalari, mavzular va fanlar innovatsion ko'rgazmali va texnik o'quv vositalaridan foydalanadi.

OTM o'quv jarayonida ko'rgazmali qurollarning asosiy maqsadi o'rganuvchilarda zamonaviy qurolli kurashning mohiyati haqida xolis va aniq tasavvurlarni shakllantirish, uning qonuniyatlarini, yangi zamonaviy qurol-yarog' va harbiy texnikaning ishlash tamoyillarini, ularning jangovar imkoniyatlarini, jangovar harakat qilish usullarini ochib berishdan iborat. Ko'rgazmali qurollardan foydalanish o'rganuvchilar faoliyatini faollashtiradi, nazariyani amaliyot bilan bog'lash qobiliyatini rivojlantiradi, diqqat, aniqlik va texnik madaniyatni tarbiyalaydi, o'rganishga qiziqishni oshiradi, uni yanada qulay va bardoshli qiladi.

Shunday qilib, o'quv jarayonida vizualizatsiyaning har xil turlari qo'llaniladi: tabiiy yoki tabiiy; majoziy; nutq; harakatlarning amaliy namoyishi. Ko'rgazmali qurollardan foydalanishning tabiati, mazmuni, konstruktiv xususiyatlari va usullari o'qitishning maqsad va mazmuni, o'rganuvchilarning umumiy rivojlanish darajasi va texnik-iqtisodiy imkoniyatlariga qarab doimiy ravishda o'zgarib turadi [1,5].

4-rasm. Ko'rgazmalilik turlari va ularning ta'siri

Mashg'ulotlarda tizimlilik, izchillik va murakkablik printsiplari harbiy hisob mutaxassisga o'z faoliyatida nazariy yoki amaliy fanlardan muvaffaqiyatli foydalanish imkonini beradi.

Tizimlilik inson oliy nerv faoliyatining juda muhim xususiyatidir. O'zaro bog'langan assotsiatsiyalarning paydo bo'lishi va mustahkamlanishi inson ongiga ravshanlik keltiradi, uning aqliy faoliyatini faollashtiradi, o'rganilayotgan hodisalarni yaxshiroq tushunishga, bilimlarni eslab qolishga va uni amaliy qo'llashga yordam beradi.

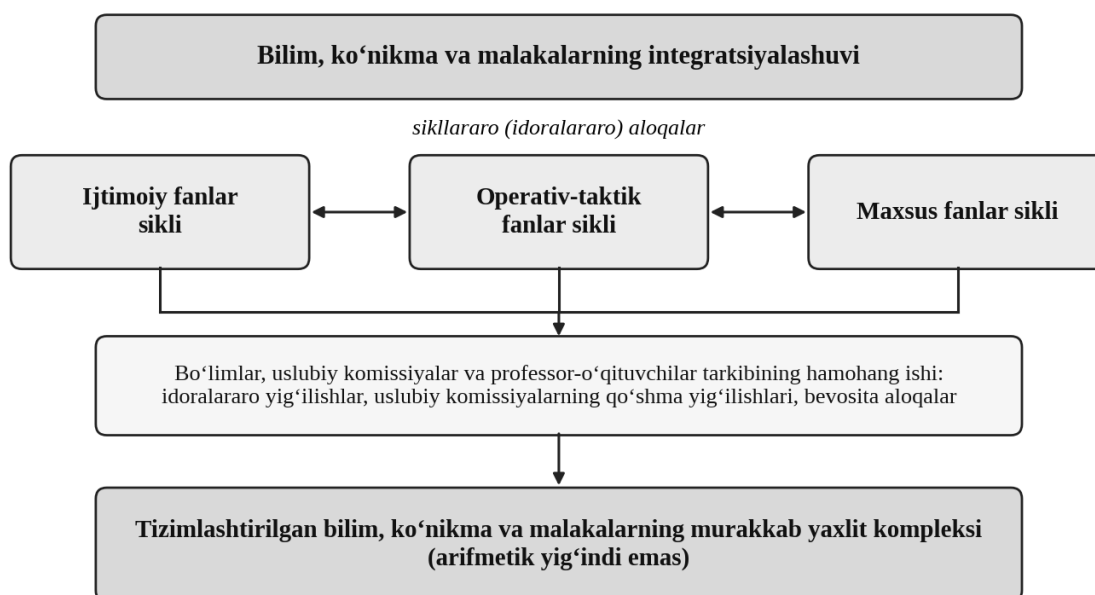
Bu tamoyilni qo'llash o'rganuvchilarga turli o'quv fanlari bo'yicha tizimlashtirilgan bilim, ko'nikma va malakalarning arifmetik bo'lmagan yig'indisi bo'lgan murakkab, yaxlit kompleksni shakllantirishga yordam beradi. Aynan mana shu tegishli bilim, ko'nikma va malakalar majmuasi ofitserga kerak bo'ladi. Bunday kompleks o'quv jarayonida o'z-o'zidan paydo bo'lishi yoki maqsadli shakllantirilishi, o'rganuvchilarga har bir o'rganilayotgan fan tizimini idrok etish, o'quv predmetlarini birlashtirish, turli bilim, ko'nikma va malakalarni sintez qilishda yordam beradi.

Ko'rib chiqilayotgan tamoyil tinglovchilaridan biri bu materialni tizimli ravishda taqdim etish, ya'ni uni tinglovchilarga fan qonuniyatlarini, uning asosiy g'oyalarini aniq yoritib, nazariyani amaliy faoliyat bilan doimiy bog'lagan holda mantiqiy to'liq qismlarga etkazishdir. O'quv fanining bo'limlari, faktlar va misollar tinglovchilarga alohida hodisalar sifatida emas, balki etakchi innovatsion g'oya bilan bog'langan bir butun sifatida taqdim etiladi. Shu maqsadda o'qitish

jarayonida tahlil va sintez, induksiya va deduksiya dialektik munosabatda qo'llaniladi.

Tinglovchilarga amaliy bilim va amaliy ko'nikmalarni singdirishda professor-o'qituvchilar tarkibi didaktik qoidalarga amal qiladi: birinchidan, tinglovchilarning ushbu sohaga tayyorgarlik darajasini bilish; ikkinchidan, o'rganilayotgan harakatlarni avvalgi darsdagidan kam bo'lmasligini talab qilish; uchinchidan, oldingisini o'zlashtirmaguncha keyingisini o'rganishga o'tmang [1,6].

Tinglovchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini integratsiyalashuvi ushbu siklda ixtisoslashgan o'quv fanlari asosida sikllar (ijtimoiy, operativ-taktik, maxsus fanlar) bo'yicha amalga oshiriladi. Shu bilan birga, idoralararo (sikllararo) aloqalar rivojlanmoqda. Bu muammoni muvaffaqiyatli hal etish bo'limlar, metodik komissiyalar, professor-o'qituvchilarning hamohang ishlashini taqozo etadi. Shu maqsadda integratsiya masalalari idoralararo yig'ilishlarda, uslubiy komissiyalarning qo'shma yig'ilishlarida muhokama qilinib, Pedagogik xodimlar o'rtasida bevosita aloqalar o'rnatiladi.

5-rasm. Fanlar sikllari bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalarning integratsiyalashuvi

Yuqori darajadagi qiyinchilikda o'rganish printsiplari mantiqiy rivojlanish va shu bilan birga o'rganishning ochiqligining taniqli printsiplari dialektik inkor qilish vazifasini bajaradi. Printsiplari muhim didaktik xulosani beradi: potentsial imkoniyatlarni hisobga olgan holda va o'rganuvchilarning muntazam ravishda haddan tashqari zo'riqishini bartaraf etgan holda talabalardan muntazam ravishda intensiv aqliy va jismoniy mehnatni talab qiladi.

Ushbu tamoyilning tinglovchilaridan kelib chiqqan holda, Rossiya Federatsiyasi Oliy ta'lim muassasasi talabalarga zamonaviy fanning mazmunini uning barcha murakkabligi va nomuvofiqligi bilan taqdim etadi, talabalarga uni o'zlashtirishning eng oqilona usullarini tavsiya qiladi. Masalan, mustaqil ish uchun vazifani (adabiyotlar soni va hajmini) belgilash orqali o'qituvchilar talabalarning nafaqat qattiq, balki samarali ishlashiga ishonch hosil qilishadi. Aks holda, "ortiqcha yukdan kam yuk" mumkin. Shuningdek, o'rganuvchilarning dars va mashqlarda echadigan nazariy va amaliy masalalari oddiy yoki bir xil bo'lmashligini ta'minlash zarur. O'rganuvchilarning intellektual rivojlanishi uchun ular kamroq, ammo to'liq kuch talab qiladigan murakkabroq masalalarni hal qilsalar, foydaliroqdir.

O'rganilayotgan fanlarning mazmuni va usullarini o'zlashtirgani sari amaliy faoliyat jarayonida o'rganuvchilar o'qituvchi yordamida o'rganadilar yoki mustaqil ravishda murakkabroq bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'ladilar.

Fan o'rganiladigan, mazmuni tez o'zgarib turadigan oliy ta'lim muassasalarida bilim, ko'nikma va malakalarni o'zlashtirishning mustahkamligi tamoyili, ba'zi ekspertlar ta'kidlaganidek, talabalar tomonidan bilimlarni kuchli yodlash to'siq bo'lib chiqishi mumkin. kelajakdagi mutaxassisda ijodkorlikni rivojlantirish. Shu o'rinda shaxsiy fikrimni ta'kidlamoqchimanki, oliy o'quv yurtidagi o'quv jarayonini tavsiflashda bu fikrni bir qator sabablarga ko'ra asosli deb hisoblash qiyin: birinchidan, harbiy mutaxassis ko'pincha stressli va hatto ekstremal sharoitlarda ishlaydi; vaqt tanqisligini boshdan kechirayotganda va ma'lumotnomalar bilan maslahatlashish yoki tayyorroq do'stingizdan maslahat olish imkoniyati yo'q. Bunday sharoitda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi uchun har bir talabaning kuchli, moslashuvchan, samarali bilim, ko'nikma va malakalarni egallashi muhim; ikkinchidan, kelajakdagi mutaxassislar ular nafaqat tez eskirgan ilmiy ma'lumotlarni oladi, balki, birinchi navbatda, fanlarning fundamental tamoyillarini o'rganadi, harbiy faoliyatning asosiy tinglovchilarni o'zlashtiradi, bu ofitserni Qurolli Kuchlardagi butun xizmati davomida boshqaradi; uchinchidan, o'rganuvchilarning keyingi o'quv materialini yanada muvaffaqiyatli o'zlashtirishlari uchun kuchli bilim, ko'nikma va malakalar zarur. Har bir ta'lim masalasi boshqalar bilan chambarchas bog'langan va o'rganuvchilar xotirasida mustahkam o'rnatilgan bo'lsa, mashg'ulot muvaffaqiyatli bo'lishi mumkin.

Shunday qilib, talabalar uchun OTM dasturida taqdim etilgan bilim, ko'nikma va ko'nikmalarni mustahkam egallash juda muhimdir, chunki bu ularda kasbiy madaniyatni tarbiyalash va rivojlantirishga sezilarli ta'sir qiladi.

Ushbu muammoni hal qilish o'qitishning tabiati, talabalar ishining mantiqiyliigi va metodikasi va ularning xotirasini rivojlantirish darajasi bilan belgilanadi.

Ushbu tamoyil tinglovchilarni amalga oshirishda talabalar ishining puxtaligi va uslubiy izchilligi hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bilimni kuchli o'zlashtirish, ko'nikma, malakalarni oshirish, xotirani rivojlantirish o'rganuvchilarning ongi, faolligi va mustaqilligiga asoslanadi. Ular nima uchun mustahkam bilimga muhtojligini, nima uchun zarurligini aniq tushunishlari juda muhimdir texnikalar avtomatik holga kelgunga qadar va qanday tarzda o'rganilgan erishiladi.

OTMdagi o'quv jarayoni kollektivizm va individual yondashuvni organik ravishda birlashtiradi. Bunday ishlarni pedagogik boshqarishning o'ziga xos xususiyatlari ana shu tamoyil bilan ifodalanadi.

Ushbu tamoyilning tabiati va natijalari ko'p jihatdan nafaqat har bir tinglovchilarning sa'y-harakatlariga, balki ma'lum bir jamoada qanday munosabatlar mavjudligiga, u qanchalik birlashganligiga, o'qituvchi qo'shma munosabatlarni o'zgartira olganiga bog'liq va bo'lajak mutaxassislarni jamoaviy aqliy faoliyatga o'rgatish.

Kollektiv ta'lim ishlarini muvaffaqiyatli boshqarish uchun quyidagilar zarur: tayyorlanayotgan jamoaning psixologiyasini tushunish, guruh va individual fikrlar, kayfiyat va kursantirni hisobga olish; talabalarning umumiy bilish va amaliy faoliyatini faollashtirish. Ushbu maqsadlar uchun foydalaniladigan vositalar orasida muhim o'rinni egallaydi: jamoaviy ta'lim vazifalarini belgilash; innovatsion raqobatni tashkil etish; muhokama qilish va tanlash eng yaxshi echimlar, xulosalar, takliflar; umumiy qiziqarli ijodiy munozaralarni qo'zg'atish va to'g'ri yo'nalishga yo'naltirish istagi; tinglovchilarning bir-biri bilan maslahatlashishi va ularning sa'y-harakatlarini o'zaro baholashi uchun sharoit yaratish; ish sifati va boshqalar.

Kollektivizm va individual yondashuvning uzviy uyg'unligi talabalarning o'quv va ilmiy ishlarida ijobiy natijalarga olib keladi.

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, sanab o'tilgan tamoyillarning har biri o'ziga xos ob'ektiv ega. Ta'lim va kasbiy madaniyatni shakllantirish yagona, yaxlit jarayon bo'lib, uning barcha aloqalari va munosabatlari o'zaro bog'liqdir. Demak, o'rganish tamoyillari bir-biri bilan chambarchas bog'liq, bir-birini aniqlaydi va to'ldiradi. Barcha didaktik tamoyillar organuvchilarga qat'iy rioya qilish tinglovchilarning kasbiy madaniyat darajasini oshirishning muhim shartidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Сборник отчетов офицеров, обучавшихся в высших военных образовательных учреждениях Российской Федерации (бакалавриат, магистратура, высшие военные курсы). – Т.: Издание ГУБПВ ГШ ВС РУ, 2019. – 181 с.
2. Лукашевич, Б.К. Научный метод: структура, обоснование, развитие профессиональной культуры / Б.К. Лукашевич. – Минск, 2019. – 207 с.
3. Герасимов, А.М. Инновационный подход в формировании профессиональной культуры / А.М. Герасимов, И.П. Логинов. – М.: Асадемия АПК, 2018. – 64 с.
4. Алехин, И.А. Влияние образовательного процесса на уровень профессиональной культуры в высшей школе / И.А. Алехин, С.А. Ларионов // Мир образования – образование в мире. – 2020. – № 1. – С. 118-128.
5. Балаховский, Б.К. Военно-педагогическое творчество: сущность, содержание и условия оптимизации / Б.К. Балаховский. – М.: ВПА, 2017. – 152 с.
6. Вербицкий, А.А. Новая образовательная парадигма и профессиональная культура: монография / А.А. Вербицкий. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2016. – 75 с.